

Danuta Piróg

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

PIERWSZA PRACA PO STUDIACH: OCZEKIWANIA OSÓB KOŃCZĄCYCH EDUKACJĘ AKADEMICKĄ A STAN RZECZYWISTY NA PRZYKŁADZIE ABSOLWENTÓW KIERUNKU GEOGRAFIA*

Wprowadzenie

Jednym ze słabiej rozpoznanych pól badawczych z zakresu relacji studia wyższe – rynek pracy są destynacje zawodowe nowo promowanych absolwentów¹. Jak wskazują badania, informacje te mają, oprócz walorów poznawczych i badawczych, niezwykle istotny potencjał aplikacyjny. Powinny one bowiem m.in. stanowić podstawę opracowywania strategii modernizacji programowej, nakierowanej na optymalizowanie płynności przejścia młodzieży ze świata edukacji do świata pracy na każdym kierunku studiów². Przesłanką do tego typu działań, oprócz poczucia odpowiedzialności uczelni za losy swoich absolwentów na rynku pracy, wydają się zweryfikowane empirycznie prawidłowości ustalające, że profilowanie planu oraz programu studiów, osadzone na takich badaniach, owocuje konkretnymi pozytywnymi rezultatami, tak dla uczelni, jak i dla jej absolwentów. Sprzyja ono promowaniu korzystnego wizerunku danego kierunku

---

* Praca naukowa finansowana ze środków budżetowych na naukę w latach 2010-2012 jako projekt badawczy nr N N114 076739.

¹ D. Piróg: Badania losów zawodowych absolwentów studiów wyższych ogniwem doskonalenia jakości kształcenia – przykłady strategii metodologicznych. W: Jakość kształcenia w szkole wyższej w aspekcie wyzwań współczesności. Red. B. Sitarska, K. Jankowski, R. Droba. Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego, Siedlce 2011, s. 147-157.

² A. Jenkins, M. Healey: Linking the Geography Curriculum to the Worlds of Industry, Commerce and Public Authorities. „Journal of Geography in Higher Education” 1995, 19 (2), s. 177-181; S. Gedye, E. Fender, B. Chalkley: Geography and Jobs: Undergraduate Expectations and Graduate Experience. „Journal of Geography in Higher Education” 2004, 28 (3), s. 381-396.

kształcenia i zajmowaniu przez jego absolwentów konkurencyjnej pozycji na rynku pracy oraz stabilizuje, na względnie zadowalającym poziomie, zainteresowanie kandydatów studiowaniem na tym kierunku³.

Powstałe w ostatnim okresie prace naukowe, poświęcone problematyce pierwszej pracy po studiach, skupiają się wokół deklarowanej gotowości do mobilności w toku poszukiwań pracy, aspiracji zawodowych i finansowych studentów oraz absolwentów wybranych uczelni⁴. Nie opublikowano dotychczas wyników naukowych badań, które empirycznie podejmowałyby, ważny w procedurze oceny charakteru przechodzenia nowo promowanych absolwentów na rynek pracy, jakościowy aspekt tranzycji, jakim jest stopień realizacji planów i oczekiwań wobec pierwszej pracy po studiach⁵.

Z jednej strony standardy kształcenia, a dokładnie charakterystyka sylwetki lub kwalifikacji absolwenta na każdym kierunku studiów⁶ nakreśla bardziej ogólnie lub szczegółowo jego kompetencje i kluczowe obszary destynacji zawodowych. Dla przykładu poniżej porównano zapisy na dwóch kierunkach studiów I stopnia, odnoszące się do dedykowanych absolwentom zawodów/zakresów pracy zawodowej. I tak na kierunku architektura krajobrazu: „Absolwent powinien być przygotowany do pracy w jednostkach opracowujących projekty zagospodarowania obiektów architektury krajobrazu; jednostkach realizujących i pielęgnujących obiekty architektury krajobrazu; jednostkach administracji rządowej

³ S. Cranmer: Enhancing Graduate Employability: Best Intentions and Mixed Outcomes. „Studies in Higher Education” 2006, 31 (2), s. 169-184; I. Nunez, I. Livanos: Higher Education and Unemployment in Europe: An Analysis of the Academic Subject and National Effects. „Higher Education” 2010, 59, s. 475-487.

⁴ J. Poteralski: Oczekiwania płacowe absolwentów wyższych uczelni w województwie zachodniopomorskim w świetle badań ankietowych. Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008, s. 178-183; R. Jończy, D. Rokita-Poskart: Oczekiwania i zamiary absolwentów Uniwersytetu Opolskiego dotyczące przyszłej pracy (w świetle przeprowadzonych badań). W: Dylematy współczesnego rynku pracy. Red. D. Kotlorz. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2011, s. 145-155; B. Jakimiuk: Aspiracje i plany zawodowe studentów pedagogiki KUL w kontekście czynników wspomagających wejście na rynek pracy. W: Przygotowanie zawodowe młodych pedagogów. Red. A. Dudak, K. Klimkowska, A. Różański. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2012, s. 101-123; M. Jakubiak: Oczekiwania studentów kierunków ekonomicznych wobec rynku pracy. Zeszyty Naukowe WSEI, seria: Ekonomia 2012 (5), s. 265-288; K. Szwarz: Oczekiwania studentów UEP wobec przyszłego pracodawcy. „Edukacja Ekonomistów i Menadżerów” 2012, 3 (25), s. 167-184.

⁵ T. Gajderowicz, G. Grotkowska, L. Wincenciak: Determinants of Science Graduates Labour Market Success. W: International Conference on Employability of Graduates & Higher Education Management Systems – DEHEMS Proceedings, Vienna 2011, s. 34.

⁶ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. Dz. U. z dnia 13 września 2007 r.

i samorządowej oraz szkolnictwie – po ukończeniu specjalności nauczycielskiej”⁷. Z kolei studia na kierunku filozofia: „(...) powinny przygotowywać (...) do podjęcia pracy w szkolnictwie – po ukończeniu specjalności nauczycielskiej (...) oraz zawodach, które nie wymagają określonego przygotowania”⁸.

Z drugiej strony, duże trudności w zgromadzeniu rzetelnych danych, prezentujących ten aspekt transycji poważnie blokują empiryczną weryfikację stopnia realizacji ministerialnych zapisów. Badania losów zawodowych absolwentów poszczególnych uczelni prowadzą biura karier, ale zarówno nieoczywisty dostęp do pełnych wyników badań, jak i różnorodność stosowanych przez biura procedur badawczych poważnie ograniczają możliwości wykonania naukowych analiz o skali ponaduczelnianej, które upoważniałyby do formułowania wniosków i prawidłowości o charakterze ogólnym na temat rzeczywistej sytuacji zawodowej absolwentów w ich pierwszej pracy po studiach.

Zarysowany obraz odnosi się również do absolwentów kierunku geografia. Potrzeba pogłębionych badań destynacji zawodowych tej subpopulacji absolwentek wydaje się wzmocniona wyraźnym malejącym zainteresowaniem kandydatów na studia tym kierunkiem kształcenia. Tymczasem w ostatnim dziesięcioleciu, mimo wieloaspektowych przemian gospodarczych, które miały istotny wpływ na procesy zatrudniania, poszukiwania pracy, zagadnienia destynacji zawodowych geografów nie znalazły szerokiego odzwierciedlenia w rozważaniach naukowych⁹.

Głównym celem artykułu jest więc uzupełnienie rozpoznanej luki badawczej poprzez dokonanie analizy tej części wyników badań empirycznych procesu transycji geografów w Polsce na rynek pracy, która skupia się na konfrontacji formalnych kwalifikacji, aspiracji i planów wobec merytorycznego zakresu przyszłej pracy oraz kryteriów wyboru pracodawcy, wyrażanych w momencie finalizowania studiów z ich realizacją po około sześciu miesiącach od ukończenia kształcenia. Ponadto, celem było rozpoznanie ewentualnych zmian w planach i aspiracjach absolwentów pod wpływem bezwocnego poszukiwania pracy przez około półroczny okres. Rozważania osadzone na wynikach badań diagnostycznych uzupełniono o studia literaturowe, dotyczące badań destynacji zawodowych geografów w Polsce i w wybranych krajach w ostatnich trzydziestu latach po to, aby ustalić trendy tych przemian w czasie i w różnych obszarach świata.

---

⁷ Rozporządzenie: Op. cit., zał. 6.

⁸ Ibid., zał. 31.

⁹ D. Piróg: Studia wyższe a rynek pracy w Polsce – zarys stanu badań. W: Studia wyższe z perspektywy rynku pracy. Red. B. Sitarska, K. Jankowski, R. Droba. Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2010, s. 61-80.

Postawiony cel zrealizowano w toku dwóch etapów badań diagnostycznych. Najpierw w maju i czerwcu 2011 r. w dwunastu spośród czternastu uczelni kształcących geografów w Polsce zarejestrowano pożądane przez osoby kończące studia miejsca pracy/zawody oraz zakładane kryteria wyboru pracodawcy. Pozyskano ankiety od 1347 osób¹⁰, a uwzględniając kryterium rzetelności wypełnienia kwestionariusza do dalszych badań zaklasyfikowano 1120 arkuszy. Ankieta miała charakter poufny, nieanonimowy, bowiem respondenci wpisywali na niej swój adres mail lub numer telefonu. Następnie w II etapie, który odbył się około pół roku od momentu ukończenia przez respondentów studiów, rozesłano ankietę w wersji elektronicznej do wszystkich osób, które ujawniały najwyższy poziom determinacji w pozyskaniu pracy, tj. w pierwszym etapie zadeklarowały, iż dla nich po zakończeniu studiów priorytetem jest niezwłoczne poszukiwanie zatrudnienia. Takie plany wyraziło wówczas 597 badanych i do wszystkich tych osób skierowano elektroniczne zaproszenie do wzięcia udziału w sondażu (spersonalizowany link z hasłem indywidualnym, koniecznym do zalogowania w bazie). Rzetelnie uzupełnione kwestionariusze, umożliwiające stworzenie spersonalizowanej pary ankiet uzyskano od 375 respondentów. Były one podstawą do wykonywania dalszych analiz, w tym do porównania planów i aspiracji respondentów wyrażanych przez nich na końcu studiów wobec miejsc/stanowisk pracy ze stanem rzeczywistym, oraz określenia zawodów/miejsc pracy, w których nadal planowali poszukiwać pracy bezrobotni absolwenci.

1. Wyniki badań

W świetle standardów kształcenia na kierunku geografia absolwenci studiów I stopnia powinni znaleźć pracę przede wszystkim w instytucjach zajmujących się środowiskiem przyrodniczym, jego ochroną i kształtowaniem, w instytucjach związanych z gospodarką przestrzenną, warunkami życia ludzi oraz organizacją działalności społeczno-gospodarczej i w szkolnictwie. Wobec absolwentów II stopnia określono w tej kwestii jedynie, iż są oni przygotowani do pełnienia funkcji kierowniczych i do pracy w edukacji¹¹.

Jak wskazują wyniki badań, zdecydowana większość młodzieży w momencie kończenia studiów pragnęła wykonywać pracę bliską charakterystyce zamieszczanej w standardach kształcenia na tym kierunku. Plany geografów, któ-

¹⁰ Co stanowiło około 78% wszystkich osób kończących studia stacjonarne na kierunku geografia w roku akademickim 2010/2011.

¹¹ Rozporządzenie: Op. cit., zał. 37.

rzy po zakończeniu kształcenia jako priorytet postawili sobie pozyskanie pracy w niewielkim stopniu odbiegały od zamiarów i aspiracji wszystkich osób kończących studia, ale charakteryzowały się wyższym poziomem sprecyzowania (o połowę mniej wskazań odpowiedzi „inne”). Najlicniejsza populacja chciała pracować w sektorze publicznym, przede wszystkim w usługach niematerialnych oraz ogólnospołecznych: w biurach planowania przestrzennego jako osoby współodpowiedzialne za opracowywanie planów zagospodarowania przestrzennego (15,2%), w administracji państwowej i samorządowej, głównie jako specjaliści z zakresu analizy, monitorowania zmian i administrowania zasobami środowiska geograficznego (12,5%) oraz w przedsiębiorstwach geodezyjnych i kartograficznych (12,0%). Tuż za nimi uplasowało się szkolnictwo i pragnienie pracy w charakterze nauczycieli. Co dziesiąty student deklarował chęć pracy w instytucjach zajmujących się ochroną i kształtowaniem środowiska, a co czternasty zamiar utworzenia własnej działalności gospodarczej. Podobnie liczna zbiorowość była zainteresowana pracą w obsłudze ruchu turystycznego, zwłaszcza jako specjaliści do spraw organizacji i obsługi wypoczynku. Niewielu respondentów marzyło o karierze naukowej. W całej populacji odnotowano 5,6% osób, które stwierdziły, iż są gotowe podjąć każdą pracę (nawet fizyczną), znacznie poniżej swoich kwalifikacji i poziomu wykształcenia.

Niestety zarejestrowane oczekiwania młodzieży w omawianym zakresie zostały zrealizowane w niewielkim stopniu. Co więcej, tylko blisko połowa absolwentów (48,5%) pracowała, a pozostałe osoby (51,2%) nadal poszukiwały zatrudnienia. Ponad połowa pracujących respondentów wykonywała pracę zdecydowanie niezwiązaną ani z kierunkiem studiów, a często też niewymagającą wyższego wykształcenia. Jedynie co piąty geograf pracował w zawodzie w pełni zgodnym z ukończonym kierunkiem studiowania. Indagowani w miejscach pierwszej pracy po studiach zajmowali w zdecydowanej mierze stanowiska wykonawcze (personel biurowy; pracownik szeregowy – 59,0% oraz tzw. „inne” (19,7%). Blisko jedna piąta respondentów była specjalistami oraz pracownikami samodzielnymi, a pojedynczy badani to menadżerowie średniego szczebla i kierownicy.

Absolwenci zatrudnieni na stanowiskach niezwiązanych z kierunkiem studiów, a nierzadko również ze stopniem wykształcenia, pracowali przede wszystkim w usługach materialnych dla konsumentów (handel, transport, gastronomia), rzadziej w usługach dla producentów i biznesu (gospodarka magazynowa, obsługa nieruchomości). Osoby, które wykonywały zawody skorelowane z ukończonymi studiami pracowały głównie w edukacji i administracji publicznej, usługach niematerialnych i ogólnospołecznych. Byli to nauczyciele (16,8%), osoby zajmujące się organizacją i zarządzaniem środowiskiem w administracji

samorządowej (7,6%); geodezją, kartografią i systemami informacji przestrzennej (GIS) – 6,5%, pracownicy branży turystycznej: biur podróży, hoteli (3,8%) i placówek naukowych, głównie uniwersyteckich (3,2%). Warto podkreślić, że jedynie w przypadku pracy w zawodzie nauczyciela posady znalazło nieco więcej osób niż chciało tego na końcu studiów. Ten, zaskakujący w sytuacji niżu demograficznego i likwidacji wielu szkół w Polsce, optymistyczny obraz tranzytacji kandydatów do pracy na stanowisku nauczyciela niestety nie jest do końca prawdziwy. Geneza zostanie szybko wyjaśniona, gdy dokona się analizy typów umów o pracę tej subpopulacji. Zaledwie pojedyncze osoby pracujące jako nauczyciele posiadały umowę na czas określony, a wszyscy pozostali pracowali na zastępstwo za osoby przebywające na urloпах macierzyńskich czy dla poratowania zdrowia. Wyższy odsetek badanych, niż w momencie kończenia studiów planował, podjął pracę w placówkach naukowych, ale trzeba dodać, że są to osoby pracujące w administracji szkół wyższych. Nie odnotowano absolwentów zajmujących się planowaniem przestrzennym czy ochroną środowiska. Respondenci pracujący w administracji byli głównie zatrudnieni w urzędach gmin, miast, urzędach marszałkowskich, starostwach, Głównym Urzędzie Statystycznym, wojewódzkich urzędach pracy. Absolwenci związani z turystyką pracowali w agencjach podróży jako stacjonarni pracownicy biur i piloci wyjazdów zagranicznych oraz jako personel hotelu (praca w recepcji, w administracji). Osoby wykorzystujące swoje kompetencje z zakresu kartografii i systemów informacji geograficznej przede wszystkim były pracownikami prywatnych firm świadczących usługi o tym profilu. Tylko dwie osoby zrealizowały w tak krótkim czasie plan założenia własnej firmy. Były to kobiety, absolwentki studiów magisterskich. Obie panie stworzyły jednoosobowe firmy. Pierwsza zajęła się internetowym handlem odzieżą, a druga wykorzystwała ukończony w trakcie studiów geograficzny drugi kierunek studiów – projektowanie terenów zielonych i taką działalność rozpoczęła jako podwykonawca dużej firmy świadczącej usługi zagospodarowania terenów zielonych¹².

Pozostawanie bez pracy po około sześciu miesiącach od dnia formalnego ukończenia studiów modelowało dalszy profil poszukiwań zatrudnienia. Zwiększyła się zdecydowanie, bo niemal trzykrotnie, gotowość do podjęcia dowolnej pracy. Wzrosła również liczba osób kontynuujących poszukiwania zatrudnienia w administracji i turystyce. Byli to głównie absolwenci, którzy podjęli dodatkowe studia lub kontynuowali studia magisterskie, z nowymi specjalnościami i na

¹² Należy jednak dodać, że po blisko dwóch latach od rozpoczęcia działalności (czerwiec 2013) osoba zajmująca się handlem odzieżą nadal prowadziła swoją firmę, a druga respondentka, z racji braku zysków, zrezygnowała z samozatrudnienia.

tej podstawie zakładali, że wykształcą kompetencje, umożliwiające znalezienie zatrudnienia w tej sferze usług, mimo doznanych dotychczasowych niepowodzeń. Na mało zmienionym poziomie pozostawała chęć pracy w edukacji, ochronie środowiska i badaniach naukowych. Niestety tym razem żadna osoba nie deklarowała chęci założenia własnej firmy (tab.1).

Tabela 1

Pożądane i rzeczywiste destynacje zawodowe

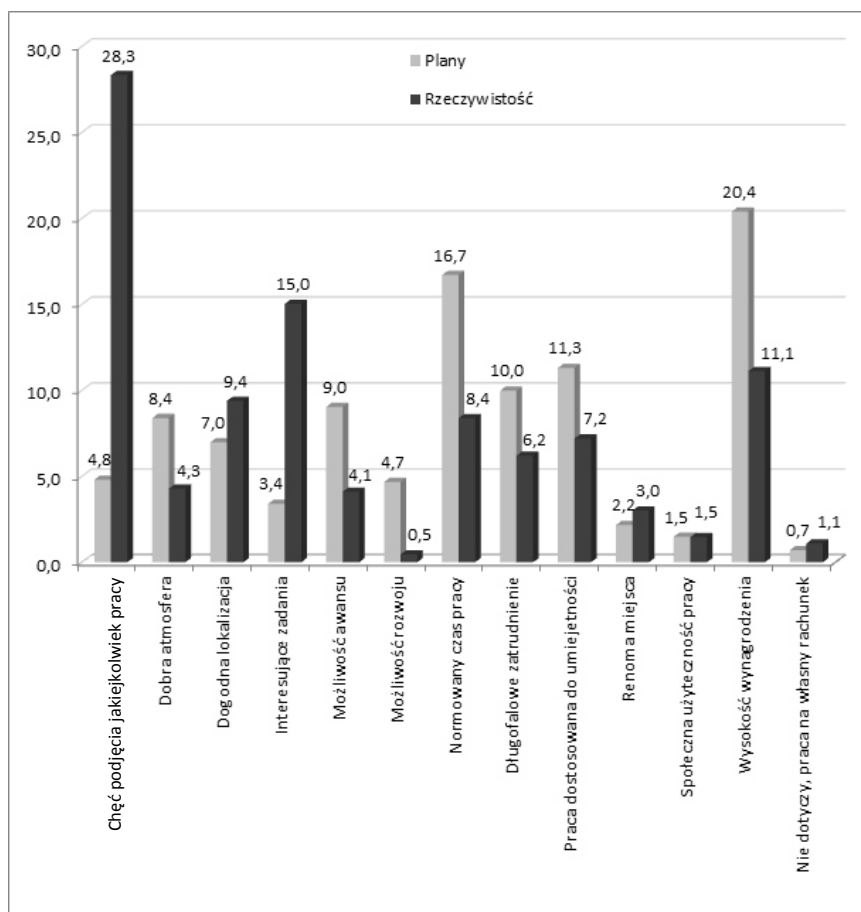
Obszary działalności	Wszystkie osoby kończące studia		Osoby z priorytetem wejścia na rynek pracy		Aktualne miejsca pracy		Plany osób nieposiadających pracy
		%		%		%	
Administracja państwa, samorządowa	142	12,7	47	12,5	14	7,6	21,6
Badania naukowe	28	2,5	15	4,0	6	3,2	3,4
Planowanie przestrzenne	128	11,4	57	15,2	–	–	3,4
Turystyka	81	7,2	24	6,4	3	1,6	10,6
Hotelarstwo	26	2,3	4	1,1	4	2,2	7,2
Ochrona środowiska	64	5,7	41	10,9	–	–	10,5
Geodezja, kartografia, GIS	113	10,1	45	12,0	12	6,5	–
Monitorowanie zmian w środowisku	69	6,2	18	4,8	–	–	–
Edukacja	122	10,9	43	11,5	31	16,7	11,5
Pozostałe usługi	–	–	–	–	69	37,3	–
Handel	–	–	–	–	44	23,8	–
Inne	194	17,3	32	8,5			17,2
Własna działalność gospodarcza	106	9,5	28	7,5	2	1,1	–
Dowolna poniżej poziomu wykształcenia	47	4,2	21	5,6	–	–	14,6
OGÓLEM	1120	100	375	100	185	100	100

Źródło: D. Piróg: Destinations of Geography Graduates on the Labour Market in Poland and Other Countries. „Geographia Polonica” 2014, 87(1), s. 95-112.

U progu wejścia na rynek pracy bezwzględnie dominującymi planowanymi kryteriami wyboru miejsca zatrudnienia były dla respondentów: wysokość wynagrodzenia, możliwość rozwoju zawodowego oraz zgodność merytorycznego zakresu zadań do realizacji w miejscu pracy z kompetencjami nabytymi w toku ukończonych studiów. Istotna była także dla nich perspektywa długofalowego zatrudnienia, interesujące zadania do wykonywania na danym stanowisku i dobra atmosfera pracy. Najmniej liczącymi się kryteriami były wówczas: społeczna użyteczność pracy i renoma miejsca zatrudnienia¹³. W toku rzeczywistych po-

¹³ D. Piróg: Aspiracje i plany zawodowe młodzieży akademickiej w Polsce na przykładzie studentów geografii. W: Przygotowanie zawodowe młodych pedagogów. Red. A. Dudak, K. Klimkowska, A. Różański. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2012, s. 125-144.

szukiwań pracy deklarowane wymogi ewaluowały. Osoby zatrudnione przyznały, że dominującym kryterium podjęcia wykonywanej pracy bezsprzecznie była chęć posiadania jakiegokolwiek zatrudnienia, a następnie, choć znacznie mniejszy wpływ na tę decyzję, miała wysokość pensji. Miejsce trzecie należało do elastycznego czasu pracy – kryterium, którego indagowani niemal wcale nie wymieniali w momencie kończenia studiów. Znaczenie tego kryterium wzrosło przede wszystkim z powodu podejmowania przez absolwentów, pod wpływem doświadczeń na rynku pracy, doskonalenia i doksztalcania, które było absorbujące czasowo i utrudniało wykonywanie pracy w sztywnych godzinach. Następnym w hierarchii kryteriów była dogodna lokalizacja miejsca pracy. Zdecydowanie nieistotnym kryterium podjęcia aktualnej pracy była możliwość szybkiego awansu (rys. 1).

Rys. 1. Planowane a rzeczywiste kryteria wyboru miejsca pracy (% wskazań)

2. Zmiany destynacji zawodowych absolwentów geografii w Polsce i w wybranych krajach

W ostatnich trzydziestu latach dokonały się istotne zmiany w zawodach i miejscach pracy absolwentów kierunku geografia na świecie¹⁴ i w Polsce¹⁵.

Zauważa się blisko czterokrotny spadek odsetka absolwentów (z wyjątkiem Kanady), wykonujących pracę jednoznacznie związaną z kierunkiem studiów, z około 80% w latach 90. XX w. do 25%-20% obecnie. Ponadto dostrzega się, że zawody/prace niekorelujące z kierunkiem studiów często nie wymagają również legitymowania się wyższym wykształceniem i są pracami fizycznymi w usługach materialnych dla konsumentów.

Portfel najczęstszych destynacji zawodowych wskazuje, że geografowie w całym tym okresie w większości krajów uzyskiwali względnie stały i wysoki odsetek zatrudnienia w szkolnictwie. W Polsce ciągle (choć odsetek ten spada) zawód nauczyciela stanowi kluczową destynację dla największej populacji absolwentów studiów geograficznych. W latach 90. XX w. był to zawód wykonywany przez około co piątego geografa kończącego uniwersytety¹⁶ i najpierw przez ponad dwie trzecie¹⁷, a potem przez około jedną trzecią osób kończących kierunek geografia na uczelniach pedagogicznych¹⁸.

Dość dużą dynamiką charakteryzują się natomiast pozostałe zawody związane z ukończonym kierunkiem studiów. Następuje wzrost osób pracujących

---

¹⁴ P. Gober, A.K. Glasmeier, J.M. Goodman, D.A. Plane, H.A. Stafford, J. S. Wood: Employment Trends in Geography. Part 2: Current Demand Conditions. „The Professional Geographer” 1995, 47 (3), s. 329-336; S. Hennemann, I. Liefner: Employability of German Geography Graduates: The Mismatch between Knowledge Acquired and Competences Required. „Journal of Geography in Higher Education” 2010, 34 (2), s. 215-230; H. Millward: The Employment of Saint Mary’s University Geography Graduates: A Comparison of Surveys in 1989, 1999, and 2010. „Occasional Papers in Geography” 2011, 6, s. 1-16; S. Gedye, B. Chalkley: Employability within Geography, Earth and Environmental Science, GEES, University of Plymouth 2006, GEES.

¹⁵ M. Biernat: Losy zawodowe absolwentów geografii na tle losów absolwentów Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego WSP w Kielcach w latach 1990-1995. „Studia Kiel. Ser. Geolog.-Geogr.” 1997, 2, s. 85-100; A. Lisowski: Zatrudnienie absolwentów geografii Uniwersytetu Warszawskiego w latach 90. W: Geografia na przełomie wieków – jedność w różnorodności. Red. A. Lisowski. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1999, s. 264-273; M. Tracz, J. Stanuch: Losy zawodowe absolwentów nauczycielskich studiów geograficznych Akademii Pedagogicznej w Krakowie. W: Kompetencje czy kwalifikacje? Efekty kształcenia studentów kierunków przyrodniczych w kontekście Krajowych Ram Kwalifikacji i badań na różnych etapach edukacyjnych. Red. K. Potyrała. Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2011, s. 37-44.

¹⁶ A. Lisowski: Op. cit., s. 268.

¹⁷ M. Biernat: Op. cit., s. 93.

¹⁸ M. Tracz, J. Stanuch: Op. cit., s. 40.

w zawodach opartych na znajomości GIS. Bezspornym liderem w tym zakresie jest Kanada, gdzie obecnie blisko połowa absolwentów geografii wykonuje takie zawody¹⁹. Ujawniają się też znaczne różnice w odsetku absolwentów pracujących w placówkach naukowych. W Ameryce Północnej czy w Wielkiej Brytanii ta destynacja zawodowa nie uplasowała się w grupie pięciu najczęstszych, podczas gdy w Niemczech zajęła drugie miejsce²⁰. Przyczynia się do tego zdecydowanie intensywniejsze w Ameryce Północnej niż w Europie zawodowe, a nie akademickie sprofilowanie programu studiów. Taka wizja studiów, choć nie spotyka się z powszechnym aplauzem nauczycieli akademickich, zaowocowała korzystnym dla absolwentów zbudowaniem w świadomości pracodawców szerszej listy zawodów jednoznacznie konotowanych z tym kierunkiem kształcenia i tym samym zapewniła geografom dobrą pozycję na rynku pracy.

Podsumowanie

Jak dowodzą przeprowadzone badania, obecnie destynacje zawodowe absolwentów kierunku geografia w ograniczonym stopniu korespondują tak z formalnymi kwalifikacjami, jak i z planami oraz aspiracjami zawodowymi, które przyświecały młodzieży w momencie kończenia studiów. W swojej pierwszej pracy po uzyskaniu dyplomu jedynie około jedna piąta pracujących absolwentów wykonywała pracę ściśle korelującą z poziomem i kierunkiem wykształcenia. Podobnie skromna subpopulacja zrealizowała swoje marzenie podjęcia pracy w konkretnych zawodach. Najwyższy odsetek usatysfakcjonowanych w tym aspekcie dotyczył osób pracujących na stanowisku nauczyciela oraz jako specjalistów GIS. Przeważają jednak absolwenci zatrudnieni w usługach materialnych dla konsumentów i na stanowiskach, które na ogół nie wymagają legitymowania się wyższym wykształceniem. Respondenci ci pracują najczęściej jako sprzedawcy w różnego rodzaju sklepach, pracownicy gastronomii, magazynierzy, telemarketerzy, pracownicy punktu obsługi klienta.

Ewolucji podlegają założenia dotyczące planowanych kryteriów wyboru pracodawcy. W chwili kończenia studiów badana młodzież zamierzała opierać swoje decyzje w tej kwestii na klasycznym zestawie kryteriów instrumentalnych i autotelicznych (wysokość poborów, perspektywy rozwoju zawodowego). Nielatwa rzeczywistość na rynku pracy spowodowała, że zakładane kryteria zostały zastosowane przez marginalną zbiorowość absolwentką, a gro osób w procesie podejmowania zatrudnienia kierowało się chęcią wykonywania jakiegokolwiek pracy.

¹⁹ H. Millward: *Op. cit.*, s. 12.

²⁰ S. Hennemann, I. Liefner: *Op. cit.*, s. 221.

Analiza literatury i badania empiryczne pokazują, że sytuacja geografów na polskim rynku pracy licuje z generalnym trendem wzrostu odsetka geografów pracujących niezgodnie z ukończonym kierunkiem studiów w innych krajach.

Rozpoznane destynacje zawodowe absolwentów kierunku geografia wydają się egzemplifikować i potwierdzać zjawisko nadwyżki wyższego wykształcenia²¹ i rosnącego ryzyka płynącego z traktowania dyplomu studiów wyższych jako swoistej „polisy ubezpieczeniowej”, chroniącej przed trudnościami w pozyskaniu pracy²². Mogą one także sygnalizować ilościowe i jakościowe trendy tego aspektu tranzycji nowo promowanych absolwentów innych, pokrewnych kierunków kształcenia. Hipoteza ta wymaga empirycznej weryfikacji i tym samym wskazuje na potrzebę dalszych tego typu badań w nurcie rozważań relacji studia wyższe – rynek pracy.

Literatura

- Barone C., Ortiz L.: Overeducation among European University Graduates: A Comparative Analysis of its Incidence and the Importance of Higher Education Differentiation. „Higher Education” 2011, 61.
- Biernat M.: Losy zawodowe absolwentów geografii na tle losów absolwentów Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego WSP w Kielcach w latach 1990-1995. „Studia Kiel. Ser. Geolog.-Geogr.” 1997, 2.
- Cranmer S.: Enhancing Graduate Employability: Best Intentions and Mixed Outcomes. „Studies in Higher Education” 2006, 31 (2).
- Gajderowicz T., Grotkowska G., Wincenciak L.: Determinants of Science Graduates Labour Market Success. W: International Conference on Employability of Graduates & Higher Education Management Systems – DEHEMS Proceedings, Vienna 2011.
- Gedye S., Chalkley B.: Employability within Geography, Earth and Environmental Science, GEES, University of Plymouth 2006, GEES.
- Gedye S., Fender E., Chalkley B.: Geography and Jobs: Undergraduate Expectations and Graduate Experience. „Journal of Geography in Higher Education” 2004, 28 (3).

---

²¹ C. Barone, L. Ortiz: Overeducation among European University Graduates: A Comparative Analysis of its Incidence and the Importance of Higher Education Differentiation. „Higher Education” 2011, 61, s. 325-337; A. Kierszyn: Nadwyżka wykształcenia na polskim rynku pracy: młodzi w zawodach poniżej kwalifikacji. W: Polityka edukacyjna wobec rynku pracy. Studia Ekonomiczne. Red. D. Kotlorz, A. Rączaszek. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2012, s. 77-95.

²² O. Kivinen, S. Ahola: Higher Education as a Human Capital Risk. „Higher Education” 1999, 38, s. 191-209.

- Gober P., Glasmeier A.K., Goodman J.M., Plane D.A., Stafford H.A., Wood J.S.: Employment Trends in Geography. Part 2: Current Demand Conditions. „The Professional Geographer” 1995, 47 (3).
- Hennemann S., Liefner I.: Employability of German Geography Graduates: The Mismatch between Knowledge Acquired and Competences Required. „Journal of Geography in Higher Education” 2010, 34 (2).
- Jakimiuk B.: Aspiracje i plany zawodowe studentów pedagogiki KUL w kontekście czynników wspomagających wejście na rynek pracy. W: Przygotowanie zawodowe młodych pedagogów. Red. A. Dudak, K. Klimkowska, A. Różański. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2012.
- Jakubiak M.: Oczekiwania studentów kierunków ekonomicznych wobec rynku pracy. Zeszyty Naukowe WSEI, seria: Ekonomia 2012 (5).
- Jenkins A., Healey M.: Linking the Geography Curriculum to the Worlds of Industry, Commerce and Public Authorities. „Journal of Geography in Higher Education” 1995, 19 (2).
- Jończy R., Rokita-Poskart D.: Oczekiwania i zamiary absolwentów Uniwersytetu Opolskiego dotyczące przyszłej pracy (w świetle przeprowadzonych badań). W: Dylematy współczesnego rynku pracy. Red. D. Kotlorz. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2011.
- Kierszyn A.: Nadwyżka wykształcenia na polskim rynku pracy: młodzi w zawodach poniżej kwalifikacji. W: Polityka edukacyjna wobec rynku pracy. Studia Ekonomiczne. Red. D. Kotlorz, A. Rączaszek. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2012.
- Kivinen O., Ahola S.: Higher Education as a Human Capital Risk. „Higher Education” 1999, 38.
- Lisowski A.: Zatrudnienie absolwentów geografii Uniwersytetu Warszawskiego w latach 90. W: Geografia na przełomie wieków – jedność w różnorodności. Red. A. Lisowski. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1999.
- Millward H.: The Employment of Saint Mary’s University Geography Graduates: A Comparison of Surveys in 1989, 1999, and 2010. „Occasional Papers in Geography” 2011, 6.
- Nunez I., Livanos I.: Higher Education and Unemployment in Europe: An Analysis of the Academic Subject and National Effects. „Higher Education” 2010, 59.
- Piróg D.: Aspiracje i plany zawodowe młodzieży akademickiej w Polsce na przykładzie studentów geografii. W: Przygotowanie zawodowe młodych pedagogów. Red. A. Dudak, K. Klimkowska, A. Różański. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2012.
- Piróg D.: Badania losów zawodowych absolwentów studiów wyższych ogniwem doskonalenia jakości kształcenia – przykłady strategii metodologicznych. W: Jakość kształcenia w szkole wyższej w aspekcie wyzwań współczesności. Red. B. Sitar-ska, K. Jankowski, R. Droba. Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego, Siedlce 2011.

- Piróg D.: Studia wyższe a rynek pracy w Polsce – zarys stanu badań. W: Studia wyższe z perspektywy rynku pracy. Red. B. Sitarska, K. Jankowski, R. Droba. Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2010.
- Poteralski J.: Oczekiwania płacowe absolwentów wyższych uczelni w województwie zachodniopomorskim w świetle badań ankietowych. Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. Dz. U. z dnia 13 września 2007 r.
- Szwarc K.: Oczekiwania studentów UEP wobec przyszłego pracodawcy. „Edukacja Ekonomistów i Menadżerów” 2012, 3 (25).
- Tracz M., Stanuch J.: Losy zawodowe absolwentów nauczycielskich studiów geograficznych Akademii Pedagogicznej w Krakowie. W: Kompetencje czy kwalifikacje? Efekty kształcenia studentów kierunków przyrodniczych w kontekście Krajowych Ram Kwalifikacji i badań na różnych etapach edukacyjnych. Red. K. Potyrała. Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2011.

A GRADUATE'S FIRST JOB: EXPECTATIONS OF GRADUATES AND THE FULFILLMENT OF THEIR PLANS

Summary

The transition of recent graduates to the labour market, including the labour market destinations they hold in comparison to their aspirations and plans, seems to be an under researched area. Especially interesting and important for higher education management policy is recognition of their first job destinations and the relevance between the study subject and real occupation.

The article presents results of a survey on how Polish geographers enter the job market. The study compares geographers' professional qualifications, aspirations and plans about their future job expressed at the time of graduation with the actual fulfilment of those plans six months later. The background for the analysis is a study of the labour market destinations among Polish and international geographers over the last thirty years.